

REPORTATGE | Al·l'abri del 1917 es va constituir l'Associació Sindicat Agrícola del Pinell per comercialitzar les collites pròpies

Un segle de vida del Celler del Pinell

La historiadora del Pinell de Brai, Antònia Serres, rememora les múltiples vicissituds de la Catedral del Vi, el monument més destacat del poble, ara que se celebren 100 anys de l'antic Sindicat

ANTÒNIA SERRES

Historiadora local

Enguany commemorem dos centenaris al Pinell. El primer, l'1 de març de 1917 es va crear la Societat de Socors Mutus Victòria, coneguda com la Societat. El segon, a l'abri fou la constitució del Sindicat Agrícola. Les primeres dècades del segle XX foren temps de canvis, d'esperança en millorar les condicions socials de la majoria de la població. Un dels instruments per aconseguir aquestes millores foren les societats de socors mutus i els sindicats.

La Sociedad de Socorros Mutuos del Sagrado Corazón 'Lo Centro', creada a l'abri de 1911, a instàncies del capellà mossèn Francesc Ferreres, va constituir, a l'abri de l'any 1917, l'Associació Sindicat Agrícola del Pinell (adherit a la Conferència Nacional Catòlica Agrària), per elaborar i comercialitzar les collites pròpies.

A principis del 1918 demanen a la Direcció General d'Agricultura de la Mancomunitat de Catalunya l'elaboració d'un projecte de celler i molí d'oli. L'encarregat de realitzar-lo fou el jove arquitecte de Valls Cèsar Martínel·l. Finalment, tot i que, la Mancomunitat va desestimar el projecte, aquest va tirar endavant, gràcies a uns crèdits del Banc d'Espanya a Tortosa, el Banc Rural i el Banc de Valls.

L'any 1919 es van iniciar les obres, pressupostades en un cost d'1.075.000 pessetes. L'edifici que ara admirem està format per tres naus paral·leles, de 10 per 30 metres, i una altra al darrere de transversal de 13 per 22 metres. La monumentalitat i l'estil artístic de l'edifici que havia de ser un celler i un molí, potser era massa ostentós per a un poble de 1931 habitants, la majoria pagesos pobres, de totes maneres reflecteix l'optimisme i l'audàcia dels promotors de la iniciativa.

A mesura que avançava la construcció van anar suprimint alguns elements considerats ornamentals, com el dipòsit d'aigua que, com un campanar, havia de coronar l'edifici, la marqueteria de la porta principal, un grup escultòric a la clau de volta de la mateixa porta i el fris de ceràmica de Xavier Nogués.

En aquest darrer cas, Martínel·l va explicar a la Junta que les ceràmiques ja s'estaven elaborant, de manera que el fris de 45,50 metres per 62 cm es va acabar i

Imatge de la façana del Celler del Pinell de Brai, a la comarca de la Terra Alta. FOTO: ANTÒNIA SERRES

van pagar unes 5.000 pessetes. L'any 1921, però van decidir no col·locar-les a la façana. Quan les caixes van arribar al Sindicat les van guardar, esperant temps millors.

El molí tenia una cabuda inicial de 320.000 kg d'oli i el celler de 22.000 hl de vi, que posteriorment es va ampliar. A la part posterior de la nau central, es va situar la sala d'elaboració del vi. L'any 1920 ja va començar a fun-

plique que per un descuit dels soldats que vigilaven i fumaven es va produir una gran explosió, de manera que va caure un dels arcs de la nau, va volar tota la teulada i va resultar malmesa alguna de les finestres.

Menys oliveres, més vinya

L'any 1939, acabada la Guerra el governador civil va designar una nova Junta que es va encarregar de posar en funcionament la Cooperativa. Els anys quaranta i cinquanta es van arrencar moltes oliveres centenàries i es va plantar vinya per tot arreu. La càrrega de vi va passar de pagar-se a 100 ptes. l'any 1940, a 350 ptes. l'any 1947 (una càrrega de vi eren 120 l).

Amb 170 kg de raïms obtenien 120 litres de vi. Amb els beneficis d'aquests anys es va poder fer front a les demandes que un advocat de Tortosa, Felip Tallada, va presentar l'any 1945 en nom dels bancs creditors del Sindicat.

Durant la Guerra es va perdre la documentació de l'entitat, així que la Junta va negociar amb l'advocat liquidar tots els deutes amb 500.000 pessetes. Atesa la complicació que podia suposar l'embarcament de terres dels socis, van arribar a un acord i a principis del 1946, amb el notari de Gandesa es van cancel·lar les hi-

poteques. El Sindicat ja estava pagat i van respirar tranquils.

Les obres de reparació també s'anaven allargant. Primer es va reconstruir l'arc caigut de la nau dreta i es va reparar la teulada. Finalment, l'any 1949 li va arribar el torn al fris de Xavier Nogués. Van treure del seu amagatall les caixes de fusta que durant 28 anys havien guardat les rajoles. Les van ordenar totes a la sala de les olives. Llavors van veure que algu-

un tractor per desfonar i poder plantar la vinya. Al llarg de tots aquests anys, la Cooperativa ha passat per moments millors i pitjors. Actualment, la vinya s'ha substituït per ametlers i cirerers, les tines i els trulls estan buits, de manera que aquesta magnífica obra, dona ara un rendiment pel seu valor arquitectònic, com a patrimoni artístic (està declarada Bé Cultural d'Interès Nacional) i com a atractiu turístic.

Han passat cent anys des que es va iniciar aquesta obra patrimonial. La història ha demostrat que no sempre s'han pogut realitzar els propòsits inicials. Són molts els factors econòmics i socials que han canviat des de llavors.

Actualment el Sindicat és gestionat per l'empresa Pagos d'Híbera, que l'explota en l'àmbit turístic i com a establiment de restauració els caps de setmana. L'empresa s'encarrega d'elaborar el vi al mateix edifici. L'antic molí s'ha museïtzat i les olives dels 145 socis de la Pinellense les porten a moldre a la cooperativa Soldebre de Tortosa. Pel que fa a les ametles, la Pinellense les ven a la Unió, Cooperativa de segon grau de Reus. Així que l'activitat del Sindicat com a eina de transformació agrícola i creació de riquesa ha canviat completament.

Durant la Guerra Civil, en una de les naus del Sindicat s'hi van guardar municions

cionar el molí i l'any 1922 es van acabar les obres. La necessitat de pagar les obres del Sindicat els va empènyer a instal·lar a la "Sala de les olives" un taller on, amb les peces que portaven de Barcelona, les noies muntaven nines. Sembla que el negoci no va acabar de tirar endavant.

Durant la Guerra Civil, l'any 1938 l'exèrcit nacional va ocupar el poble al mes d'abri i a la nau dreta del Sindicat s'hi emmagatzemaven municions. La gent ex-

El fris de ceràmica de Xavier Nogués es va col·locar el 1949, 28 anys després d'haver-lo obrat

ness'havien trencat i, mitjançant el capellà del poble Mn. Esteban, van encarregar a una empresa d'Alcora, les reproduccions. El fris que simbolitzava l'elaboració de l'oli i del vi, l'eufòria i l'optimisme d'aquells pagesos de l'any 1917, que van transformar el que havia de ser un molí i un celler, en una obra monumental amb un gran component artístic, va veure la llum l'any 1949.

Els anys 60 van construir sis tines més per al vi. Es va comprar